

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาศักยภาพและอนุรักษ์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ จังหวัดสุรินทร์

ตรีคม พรหมมาบุญ^{1,*}, ศิริพร เกตุสรน้อย², สิริลักษณ์ วนพร³
^{1,2,3}คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Received: 17 May 2019

Revised: 16 October 2019

Accepted: 17 October 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ จังหวัดสุรินทร์ และเพื่อจัดทำแผนพัฒนาศักยภาพและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์แบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดสุรินทร์ กลุ่มเป้าหมายคือ ประชาชนในพื้นที่ที่ตั้งปราสาทศีขรภูมิ ปราสาทบ้านพลวง และปราสาทภูมิโปน เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถามการมีส่วนร่วมและแบบตรวจสอบรายการ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลวิจัยพบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ปราสาทศีขรภูมิ ภาพรวมการมีส่วนร่วมน้อย ($\bar{X} = 2.29$; S.D. = 0.78) ปราสาทบ้านพลวง ภาพรวมการมีส่วนร่วมมาก ($\bar{X} = 3.82$; S.D. = 0.50) และปราสาทภูมิโปน ภาพรวมการมีส่วนร่วมปานกลาง ($\bar{X} = 2.94$; S.D. = 0.67) และ 2) แผนพัฒนาศักยภาพและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ใช้กระบวนการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม (A-I-C) ของทั้ง 3 ปราสาท ประกอบด้วย 4 แผนหลัก โดยปราสาทศีขรภูมิ จำนวน 14 โครงการ ปราสาทบ้านพลวง จำนวน 11 โครงการและปราสาทภูมิโปน จำนวน 11 โครงการ

คำสำคัญ : การพัฒนาศักยภาพ การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การมีส่วนร่วมของชุมชน
จังหวัดสุรินทร์

* ผู้ประสานงานหลัก; อีเมล: treekom2518@gmail.com

The Community Participation of Potential Development and cConservation of Historical Tourist Attractions of Surin Province.

Treekom Prommaboon^{1,*}, Siriporn Ketsanoi², Sirilak Vanaporn³

^{1,2,3}Faculty of Education, Surindra Rajabhat University

ABSTRACT

This research aimed to study the level of participation in potential development and conservation of historical tourist attractions in Surin Province, and to develop a community participation plan for potential development and conservation of historical tourist attractions in Surin Province. The target group comprised the people residing in the location areas of Sikhoraphum Castle, Ban Phluang Castle, and PhumPon Castle. Research instruments were a questionnaire on community participation, and a checklist form. Data was analyzed using the percentage, mean, standard deviation, and content analysis. The research findings showed that (1) the overall community participation in potential development and conservation of historical tourist attraction of Sikhoraphum Castle was at the low level ($\bar{X} = 2.29$; $SD = 0.78$); while that of Ban Phluang Castle was at the high level ($\bar{X} = 3.82$; $SD = 0.50$), and that of PhumPon Castle was at the moderate level ($\bar{X} = 2.94$; $S.D. = 0.67$); and (2) the community participation plan for potential development and conservation of historical tourist attractions in Surin Province was developed with the use of the Appreciation-Influence-Control (A-I-C) process of community participation plan development; the master plan comprised four main community participation plans for the three castles, with 14 projects for Sikhoraphum Castle, 11 projects for Ban Phluang Castle, and 11 projects for Phumpon Castle.

Keywords: potential development, conservation, historical tourist attraction,
community participation, Surin Province

* Corresponding Author; Email: treekom2518@gmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดสุรินทร์อยู่ในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ ประกอบด้วย 5 จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี มีเป้าหมายหลักในการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวแห่งวิถีชีวิตอีสานใต้ ร่วมสมัย เชื่อมโยง ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ผ่านมาตรการการยกระดับอารยธรรมอีสานใต้และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าและคุณค่าทางการท่องเที่ยว มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเส้นทางท่องเที่ยว เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านพัฒนาและสร้างสรรค์การท่องเที่ยววิถีชีวิต วัฒนธรรมอีสานใต้ร่วมสมัย ส่งเสริมการสร้างสรรคสินค้าและบริการชุมชน OTOP ให้โดดเด่นและมีคุณค่า พัฒนา เชื่อมโยงสินค้าทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ชุมชน สู่ภาคอุตสาหกรรมบริการท่องเที่ยว แทนการนำเข้าและบริโภคสินค้า จากต่างประเทศ ตามยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยว ที่มีความเกี่ยวข้องกับจังหวัดสุรินทร์ โดยตรง โดยใช้กลยุทธ์การพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อเตรียมความพร้อมเชิงพื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยว (Ministry of Tourism and Sports, 2015)

ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยวและกลยุทธ์การพัฒนาเชิงพื้นที่ โดยจังหวัดสุรินทร์ มี สถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์คือปราสาทหินที่สำคัญมีจำนวน 9 องค์ ได้แก่ (1) ปราสาทจอมพระ (2) ปราสาท ศิขรภูมิ (3) ปราสาทเมืองที (4) ปราสาทบ้านไพล (5) ปราสาทหินบ้านพลวง (6) ปราสาทตาเมือนธม (7) ปราสาทตะ เปียงเตีย (8) ปราสาทยายเหงา และ (9) ปราสาทภูมิโปน โดยมีปราสาทหินที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักๆ 3 องค์ คือ ปราสาทศิขรภูมิ ปราสาทหินบ้านพลวง และปราสาทภูมิโปน ซึ่งมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะตัว และมีคุณค่าทาง ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและสังคมซึ่งถือเป็นปัจจัยดึงดูดที่สำคัญด้านการท่องเที่ยว (Suwutikul, 2009 cited in Traibun, 2014) จึงถือเป็นจุดแข็งของจังหวัดสุรินทร์ ที่จะให้นักท่องเที่ยวได้มาชื่นชมและเพลิดเพลิน ได้ความรู้ ภูมิ ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดี บนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทาง วัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยว ดังนั้นการ ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์จึงจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและมีคุณภาพ มีการพัฒนาศักยภาพตาม มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Attraction Standard) รวมถึงการมีส่วนร่วมของ ชุมชนและการกระจายรายได้สู่ชุมชน (Traibun, 2014) การจัดการแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นการจัดการการท่องเที่ยว ของชุมชนที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี วิถีชีวิตของท้องถิ่นตนเองใน แ่งสังคมและวัฒนธรรมโดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในทุกๆด้านและสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยกำหนดทิศทางการพัฒนาและตัดสินใจรวมถึงได้รับ ประโยชน์จากการท่องเที่ยว เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน (Community Based Tourism, 2013)

จากจุดแข็งของจังหวัดสุรินทร์ที่มีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์คือปราสาทหินที่สำคัญหลายแห่ง และ สามารถสร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งส่งเสริมการร่วมมือร่วมใจของประชาชนในการอนุรักษ์สถานที่ ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นตนเอง สอดคล้องยุทธศาสตร์การพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยว และกลยุทธ์ การพัฒนาเชิงพื้นที่ สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด 4 ปี พ.ศ. 2561-2564 ยุทธศาสตร์ด้าน การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนของจังหวัดสุรินทร์ (Surin Provincial Administration Organization, 2017) และตามมาตรฐานการประเมินศักยภาพและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิง

ประวัติศาสตร์ ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยกำหนดเป็นองค์ประกอบที่ 4 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Ministry of Tourism and Sports, 2014) ดังนั้น ในการพัฒนาศักยภาพและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ จังหวัดสุรินทร์ ควรดำเนินการโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งกระบวนการเอไอซี (Appreciation-Influence-Control) เป็นกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการที่มีการระดมพลังสมอง ความคิดสร้างสรรค์ของคนในชุมชน เพื่อนำไปใช้แก้ไขปัญหาและพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้ข้อมูลและประสบการณ์ซึ่งกันและกันอย่างมีประสิทธิภาพโดย นำไปสู่ความเข้าใจสภาพปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการและศักยภาพของผู้เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนและพัฒนาชุมชนดังกล่าว (Sanphakdee et al., n.d.; Netsawang, 2006; Chunlasin, 2010)

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ จังหวัดสุรินทร์ และเพื่อจัดทำแผนพัฒนาศักยภาพและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์แบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดสุรินทร์ โดยการประยุกต์ใช้กระบวนการเอไอซีเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาศักยภาพและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ จังหวัดสุรินทร์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อจัดทำแผนพัฒนาศักยภาพและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์แบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดสุรินทร์

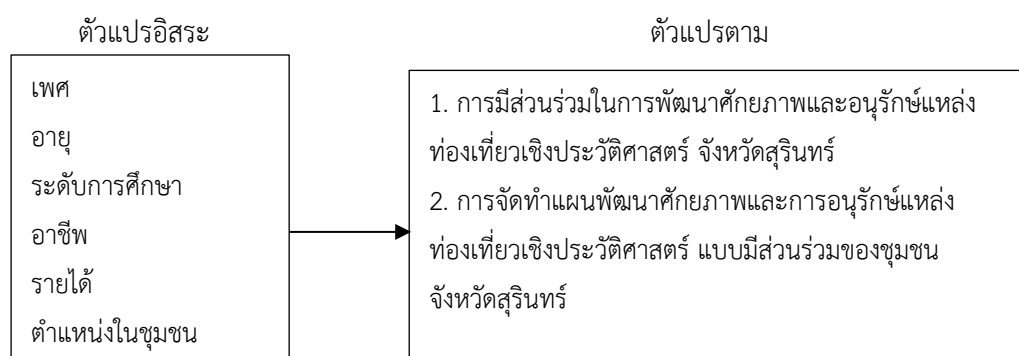
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และโบราณคดีเพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว ได้ความรู้มีความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยว ปัจจุบันมีการกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Attraction Standard) (1) ด้านการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว (2) การรองรับด้านการท่องเที่ยว (3) การบริหารจัดการและ(4) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ทั้งนี้ในแต่ละองค์ประกอบมีหลักเกณฑ์และดัชนีชี้วัดเพื่อใช้ในการประเมินมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์นั้นด้วย เพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยวไทยในอนาคต ต้องพัฒนาไปสู่ความมั่นคง (Stability) ความมั่งคั่ง (Prosperity) และความยั่งยืน (Sustainability) ทั้งนี้เพื่อให้ยุทธศาสตร์ดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนนโยบายด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาล รวมทั้งเป็นการวางรากฐานการพัฒนาในระยะ 3 ปี ซึ่งจะเป็นช่วงรอยต่อเพื่อปูพื้นฐานไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 (Ministry of Tourism and Sports, 2015)

จากองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเพื่อพัฒนาแผนการพัฒนาศักยภาพและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยนำแนวคิดกระบวนการ A-I-C มาใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาเนื่องจากเป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ นำเสนอข้อมูลข่าวสารที่จะทำให้เกิดความเข้าใจถึงสภาพปัญหา ความต้องการ ข้อจำกัด และศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องต่างๆ ช่วยให้มีการระดมพลังสมองในการศึกษา วิเคราะห์ พัฒนาทางเลือกในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thipbanphot (2010) ที่ได้นำกระบวนการ A-I-C มาใช้ในการวางแผนพัฒนาชุมชนทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนเพิ่มขึ้นและมีเจตคติที่ดีต่อการวางแผนพัฒนาชุมชน มีทักษะในการปฏิบัติและการวางแผนในระดับมาก และเสนอแนะว่าหน่วยงานในชุมชนต่างๆ ควรนำกระบวนการ A-I-C มาใช้ในการวางแผนพัฒนาชุมชนให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนแต่ละแห่งเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง สอดคล้องกับ Tanthien (2008) ที่วิจัยพบว่ากระบวนการ A-I-C มาใช้พัฒนาและการประเมินการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนของประชาชน ทำให้ประชาชนที่เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ป่าชายเลน มีความรู้และเจตคติ เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์นั้น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านที่มีนโยบายที่แตกต่างจะให้การสนับสนุนส่งเสริมการดำเนินการด้านต่างๆ แตกต่างกัน (Thipbanphot, 2010) จากแนวคิดการมีส่วนร่วมจึงเป็นแนวคิดสำคัญที่ใช้เป็นกลวิธีในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวในชุมชนแล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ควรมีการบูรณาการจัดทำแผนงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานและกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนในการสนับสนุนให้แผนพัฒนามีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความมั่นคง (Stability) ความมั่งคั่ง (Prosperity) และความยั่งยืน (Sustainability) อย่างแท้จริง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจึงกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาศักยภาพและอนุรักษ์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ จังหวัดสุรินทร์ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

แบบแผนของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบแผนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากร คือ ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ตำบลที่ตั้งของปราสาท ได้แก่ (1) ปราสาทศีขรภูมิ 4,622 คน (2) ปราสาทหินบ้านพลวง 6,379 คน และ (3) ปราสาทภูมิโปน 4,619 คน รวม 15,620 คน (Thailand Information Center, 2017) กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ตำบลที่ตั้งของปราสาท (1) ปราสาทศีขรภูมิ (2) ปราสาทหินบ้านพลวง และ (3) ปราสาทภูมิโปน กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane สุ่มแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากตัวแทนครอบครัวละ 1 คน ที่อาศัยในหมู่บ้านที่เป็นที่ตั้งของปราสาท จำนวนประมาณ 450 หลังคาเรือน รวมกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 450 คน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน 5 คน ตัวแทนชาวบ้าน 25 คน และ อาสาสมัครสาธารณสุข 5 คน คัดเลือกโดยให้ผู้นำชุมชนเสนอชื่อและผู้เข้าร่วมสมัครใจ โดยผู้วิจัยประชุมชี้แจง โครงการวิจัย สสำรวจชุมชน ประชุมนำเสนอผลการประเมินศักยภาพและร่วมกันหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพ และการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมโดยใช้กระบวนการ A-I-C ทำการตกลง กันว่าประเด็นปัญหาใดเป็นประเด็นการพัฒนาที่มีความสำคัญในการพัฒนาตามลำดับ (Department of Local Administration Interior Ministry, 2003)

เครื่องมือวิจัย

1. แบบสอบถามการมีส่วนร่วมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 15 ข้อ แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ประกอบด้วย (1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา (2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจ (3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมในการท่องเที่ยว (4) การมีส่วนร่วมการติดตามและประเมินผล และ (5) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาศักยภาพและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objectives Congruence : IOC) มากกว่า 0.5 ทุกข้อคำถาม โดยปรับปรุงตามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำหนดขอบเขตของข้อคำถามและปรับปรุงข้อคำถามให้มีความชัดเจน มีความเป็นปรนัยในการตอบ หาค่าความเที่ยงโดยวิธีหาค่าความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) ใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) ได้ค่า 0.95

2. แบบสังเกตประเภทแบบตรวจสอบรายการ ใช้ในการบันทึกข้อมูลในการร่วมกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม จำแนกเป็นไม่มีพฤติกรรมให้คะแนน 1 คะแนน แสดงพฤติกรรมหรือปฏิบัติให้คะแนน 2 คะแนน ผู้วิจัยหาความตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถาม ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) มากกว่า 0.5 ทุกข้อคำถาม และหาความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน (Rater Agreement Index) (Burry-Stock & other, 1996 cited in Thepkornmuang and Chomtakhu, 2012) ใช้รูปแบบการประเมินกรณีประเมินหลายคุณลักษณะ จำนวนผู้ได้รับการประเมินหลายคน และจำนวนผู้ประเมินหลายคน คำนวณหาดัชนีความสอดคล้องของผู้ประเมิน ได้ค่า RAI ของพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา (3 ตัวบ่งชี้) ของประชาชนที่เข้าร่วมประชุมเพื่อจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ขั้นตอนการสร้างความรู้

(Appreciation : A) ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence : I) และขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control : C) (Sanphakdee et al., n.d.; Netsawang, 2006; Chunlasin, 2010) ของปราสาทศิขรภูมิ ปราสาทบ้านพลวง และปราสาทภูมิโปนเท่า 0.84, 0.86 และ 0.88 ตามลำดับ ส่วนพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจ (5 ตัวบ่งชี้) ค่า RAI เท่ากับ 0.90, 0.82 และ 0.89 ตามลำดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ระยะเตรียมการวิจัย (Pre-research Phase) เพื่อให้เกิดความชัดเจนก่อนการเริ่มดำเนินการของทีมงานและกลไกโครงสร้างการดำเนินงาน ดังนี้ (1) **การเตรียมทีม** ดำเนินการโดย เตรียมทีมนักวิจัยหลัก “การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ” ภายใต้โครงการวิจัย จำนวน 4 คน และ เตรียมนักวิจัยชุมชน เพื่อการเก็บข้อมูลในพื้นที่โดยสร้างความเข้าใจกับทีมนักวิจัยในชุมชนเกี่ยวกับความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์แบบมีส่วนร่วมของชุมชน และแนวคิด กระบวนการวิจัยของโครงการ และผลที่ชุมชนจะได้รับ และ (2) **การเตรียมชุมชน** โดยการจัดประชุมเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และเตรียมความพร้อมชุมชนเพื่อรวบรวมข้อมูลด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ชี้แจงถึงผลดีและประโยชน์จากโครงการวิจัยที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน สำรวจและศึกษาชุมชน เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน โดยนักวิจัยหลักใช้แบบสอบถามเพื่อทราบข้อมูลพื้นฐานของชุมชนกิจกรรมที่ดำเนินการในพื้นที่ ใช้วิธีการสัมภาษณ์และประเมินแบบมีส่วนร่วมโดยใช้แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Ministry of Tourism and Sports, 2015)

2. ระยะดำเนินการวิจัย (Research Phase) ดำเนินการประเมินศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาชุมชนและความต้องการของชุมชนในการพัฒนาศักยภาพและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของแต่ละชุมชน โดยจัดเวทีวิเคราะห์ผลสู่การปฏิบัติการในพื้นที่ การประเมินทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน โดยดำเนินการศึกษาร่วมกับชุมชน ทำการวิเคราะห์ปัญหาสถานการณ์ของชุมชน(Problem Identification and Diagnosis) และการประเมินความต้องการของชุมชน (Need Assessment) เมื่อได้ข้อมูลจากการประเมินแล้ว ดำเนินการจัดการประชุมกลุ่มจำนวน 35 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน 5 คน ตัวแทนชาวบ้าน 25 คน และอาสาสมัครสาธารณสุข 5 คน คัดเลือกโดยให้ผู้นำชุมชนเสนอชื่อและผู้เข้าร่วมสมัครใจให้การสัมภาษณ์ ร่วมรับฟัง แลกเปลี่ยนและเสริมข้อมูลจากการเก็บข้อมูลเบื้องต้น เพื่อประเมินสภาพและหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาแลกเปลี่ยนกับชาวบ้านและร่วมกันจัดทำแผนพัฒนา (Sanphakdee et al., n.d.; Netsawang, 2006 ; Chunlasin, 2010) ดังนี้

2.1 การดำเนินการกระบวนการ A-I-C ประกอบด้วย (1) ขั้น A (Appreciation) เป็นการประชุมภาคีทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในชุมชน จำนวน 35 คน เน้นการทำให้ชุมชนได้ทราบศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ จากมุมมองของแต่ละฝ่าย มีคำถามสำคัญคือ (1.1) ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น (1.2) สาเหตุ (1.3) รูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชนมีลักษณะเป็นอย่างไร มีกิจกรรมใดบ้างในพื้นที่ของชุมชน (1.4) ชุมชนต้องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์อย่างไร (1.5) ใครจะมีหน้าที่รับผิดชอบอย่างไร โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนแสดงข้อคิดเห็นรับฟัง และหาข้อสรุปร่วมกันอย่างเป็นประชาธิปไตย โดยใช้การเขียนในฟลิปชาร์ต และนำเสนอแต่ละกลุ่ม (2) ขั้น I (Influence) เป็นการสร้างแนวทางการพัฒนา เป็นขั้นตอนมองหาวิธีการที่จะทำให้เกิดการพัฒนาหมู่บ้านตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ในช่วง และเป็นช่วงการหามาตรการหรือวิธีการในการพัฒนาและการค้นหา

เหตุผลเพื่อจัดลำดับตามความเห็นของกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ (2.1) การคิดโครงการที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ (2.2) การจัดลำดับความสำคัญของโครงการ แบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ โครงการที่ชาวบ้านทำได้เองทันที โครงการที่ชาวบ้านทำเองบางส่วนและขอความช่วยเหลือจากแหล่งทุนภายนอก และโครงการที่สามารถขอทุนอุดหนุนจากภาครัฐ จากนั้นดำเนินการ และ (3) ขั้น C (Control) การสร้างแนวทางปฏิบัติ ร่วมกับชาวบ้าน เป็นขั้นการนำเอาโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ มาสู่การปฏิบัติและจัดกลุ่มผู้ดำเนินงานซึ่งจะรับผิดชอบต่อโครงการหรือกิจกรรมขั้นตอนนี้ โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วงได้แก่ (3.1) การแบ่งกลุ่มรับผิดชอบ (3.2) การตกลงในรายละเอียดในการดำเนินงาน และการนำ “แผนปฏิบัติการ” ไปปฏิบัติจริง รวมทั้งการสรุปผลการเรียนรู้

2.2 การกำหนดแผนพัฒนาและโครงการ (Planning Phase) ดำเนินการกำหนดการวางแผนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้กระบวนการ A-I-C โดยกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันวางแผนร่วมกันและร่วมระดมทรัพยากร แบ่งบทบาทหน้าที่ แผนหรือกิจกรรมที่องค์กรทำได้เองแผนหรือกิจกรรมที่ต้องขอให้ผู้อื่นช่วยทำ นอกจากนั้นยังใช้ Mind Map เพื่อวิเคราะห์ปัญหา การจัดกิจกรรมกลุ่มแบบเสริมพลัง (Empowerment Process) เพื่อให้เป็นกระบวนการตัดสินใจร่วมกันโดยให้ชาวบ้านมีบทบาทหลักในการแก้ไขปัญหา การกำหนดโครงการ และกิจกรรมในการดำเนินการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคนในการดำเนินกิจกรรม ผู้วิจัยเป็นผู้กระตุ้นการมีส่วนร่วม สนับสนุน แนะนำช่องทางในการหาแหล่งทรัพยากรทั้งภายใน และนอกชุมชน เพื่อนำมาใช้ดำเนินงาน การปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ โดยมีแกนนำหรือกลุ่มในชุมชนเป็นกลุ่มทำงาน และจัดประชุมเพื่อคืนข้อมูลผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean : $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสรุปการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ของผู้ที่เกี่ยวข้องถึงจุดอ่อน จุดแข็งและผลที่เกิดขึ้นต่อตนเองและชุมชน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ปราสาทศิขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ภาพรวมการมีส่วนร่วมน้อย ($\bar{X} = 2.29$; S.D. = 0.78) เมื่อจำแนกรายด้านการมีส่วนร่วมทุกด้านมีส่วนร่วมน้อย ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา ($\bar{X} = 2.32$; S.D. = 0.83) การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจ ($\bar{X} = 2.38$; S.D. = 0.95) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 2.71$; S.D. = 0.64) การมีส่วนร่วมการติดตามและประเมินผล ($\bar{X} = 2.13$; S.D. = 0.97) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($\bar{X} = 1.92$; S.D. = 0.96) ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์
ปราสาทศิขรินภูมิ จังหวัดสุรินทร์

ประเด็นการมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาในภาพรวม	2.32	0.83	น้อย
การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจในภาพรวม	2.38	0.95	น้อย
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมการท่องเที่ยวในภาพรวม	2.71	0.64	น้อย
การมีส่วนร่วมการติดตามและประเมินผลในภาพรวม	2.13	0.97	น้อย
การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในภาพรวม	1.92	0.96	น้อย
ภาพรวมการมีส่วนร่วม	2.29	0.78	น้อย

ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ปราสาทบ้านพลวง จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ภาพรวมการมีส่วนร่วมมาก เมื่อจำแนกรายด้านการมีส่วนร่วมทุกด้านมีส่วนร่วมมาก ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา ($\bar{X} = 3.37$; S.D. = 0.55) การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจ ($\bar{X} = 3.76$; S.D. = 0.60) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.84$; S.D. = 0.57) การมีส่วนร่วมการติดตามและประเมินผล ($\bar{X} = 3.89$; S.D. = 0.58) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($\bar{X} = 3.86$; S.D. = 0.60) ปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์
ปราสาทภูมิโปน จังหวัดสุรินทร์

ประเด็นการมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาในภาพรวม	3.77	0.55	มาก
การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจในภาพรวม	3.76	0.60	มาก
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมการท่องเที่ยวในภาพรวม	3.84	0.57	มาก
การมีส่วนร่วมการติดตามและประเมินผลในภาพรวม	3.89	0.58	มาก
การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในภาพรวม	3.86	0.60	มาก
ภาพรวมการมีส่วนร่วม	3.82	0.50	มาก

ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ปราสาทภูมิโปน จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ภาพรวมการมีส่วนร่วมปานกลาง ($\bar{X} = 2.94$; S.D. = 0.67) เมื่อจำแนกรายด้านการมีส่วนร่วมทุกด้านมีส่วนร่วมปานกลาง ยกเว้นการมีส่วนร่วมการติดตามและประเมินผลมีส่วนร่วมน้อย มีรายละเอียดสรุปได้ ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา ($\bar{X} = 3.11$; S.D. = 0.81) การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจ ($\bar{X} = 3.15$; S.D. = 0.82) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 2.97$; S.D. = 0.74) การมี

ส่วนร่วมการติดตามและประเมินผล ($\bar{X} = 2.70$; S.D. = 0.80) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($\bar{X} = 2.77$; S.D. = 0.90) ปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์
ปราสาทบ้านพลวง จังหวัดสุรินทร์

ประเด็นการมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาในภาพรวม	3.11	0.81	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจในภาพรวม	3.15	0.82	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมการท่องเที่ยวในภาพรวม	2.97	0.74	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมการติดตามและประเมินผลในภาพรวม	2.70	0.80	น้อย
การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในภาพรวม	2.77	0.90	ปานกลาง
ภาพรวมการมีส่วนร่วม	2.94	0.67	ปานกลาง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการจัดทำแผนพัฒนาศักยภาพและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ แบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดสุรินทร์ ปรากฏผลการวิจัยดังนี้

2.1 แผนพัฒนาศักยภาพและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ปราสาทศีขรภูมิโดยกระบวนการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 แผน ดังนี้ (1) แผนพัฒนาศักยภาพในการดึงดูดด้านการท่องเที่ยว จำนวน 4 โครงการ ได้แก่ โครงการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ปราสาทศีขรภูมิควบคู่การท่องเที่ยวทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม การส่งเสริมการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ปราสาทศีขรภูมิ และผลิตภัณฑ์ของชุมชน ประเพณีต่างๆ การจัดทำปฏิทินการท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆของชุมชนปราสาทศีขรภูมิ และการพัฒนาแผนที่ของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนรอบปราสาท (2) แผนการจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก จำนวน 3 โครงการ ได้แก่ โครงการอบรมเยาวชนอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และมรดกท้องถิ่น การอบรมมัคคุเทศก์เพื่อการท่องเที่ยวของชุมชน และการส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวระหว่างอำเภอ (3) แผนพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น จำนวน 6 โครงการ ได้แก่ โครงการอบรมกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อพัฒนาเทคนิคและวิธีการยืดอายุผลิตภัณฑ์กาสะแม การอบรมกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนในการออกแบบผลิตภัณฑ์ หรือบรรจุภัณฑ์ชุมชน การส่งเสริมกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนการย้อมสีผ้าไหมโดยการใช่วัสดุจากธรรมชาติ การอบรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมของชุมชน การอบรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าพื้นเมืองและของฝากของชุมชน และโครงการส่งเสริมการตลาดสินค้าชุมชน และ (4) แผนพัฒนาศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว คือ โครงการแสวงหาแหล่งงบประมาณในการพัฒนาชุมชนในทุกๆ ด้าน

2.2 แผนพัฒนาศักยภาพและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ปราสาทบ้านพลวงโดยกระบวนการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 แผน ดังนี้ (1) แผนพัฒนาศักยภาพในการดึงดูดด้านการท่องเที่ยว จำนวน 6 โครงการ ได้แก่ โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน เพื่อเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณป่าไม้ชุมชน การส่งเสริมศูนย์การเรียนรู้ในการทำ

การเกษตร การส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ในด้านการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์บ้านพลวงและงานประจำปี การจัดทำปฏิทินการท่องเที่ยวของชุมชนปราสาทบ้าน และการพัฒนาแผนที่ของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน (2) แผนการจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก คือ โครงการปลูกฝังจิตสำนึกคนในชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ ปราสาท (3) แผนพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น จำนวน 3 โครงการ ได้แก่ โครงการส่งเสริมและพัฒนา ผลิตภัณฑ์ชุมชน การส่งเสริมและสนับสนุนช่องทางในการจำหน่ายสินค้า ผลิตภัณฑ์ชุมชน และการอบรมให้ความรู้ ด้านการตลาดและวิธีทำการตลาดของสินค้าชุมชน และ (4) แผนพัฒนาศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว คือ โครงการแสวงหาแหล่งงบประมาณในการจัดสร้างคำชุมชน เพื่อใช้วางจำหน่ายสินค้าบริเวณรอบปราสาท

2.3 แผนพัฒนาศักยภาพและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ปราสาทภูมิโปนโดยกระบวนการ จัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 แผน ดังนี้ (1) แผนพัฒนาศักยภาพในการดึงดูดด้านการท่องเที่ยว จำนวน 5 โครงการ ได้แก่ โครงการจัดทำแผนที่การท่องเที่ยวปราสาทและบริเวณรอบๆ ที่สมบูรณ์ สวยงาม เด่นชัด การปรับปรุงภูมิทัศน์ของบริเวณปราสาทและเส้นทางการเดินทางไปยังแหล่งต่างๆของชุมชน การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชน การจัดการท่องเที่ยวทั้งปราสาทและบริเวณรอบๆ ปราสาท การส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวชมวิถีการใช้ชีวิต และการเรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชนแบบครบวงจร (2) แผนการจัดการด้านการให้ความรู้ และการสร้างจิตสำนึกจำนวน 4 โครงการ ได้แก่ โครงการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการอบรมความรู้เกี่ยวกับปราสาท ภูมิโปนให้แก่ชุมชน การอบรมพัฒนาทักษะทางด้านภาษาต่างประเทศ การปลูกฝังจิตสำนึกการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ปราสาทภูมิโปนให้กับคนในชุมชน และการปลูกฝังและอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น (ภาษาเขมร) (3) แผนพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น จำนวน 1 โครงการ คือ โครงการอบรมเพื่อการสร้างและพัฒนา ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกชาวชุมชนปราสาทภูมิโปน และ (4) แผนพัฒนาศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว คือ โครงการแสวงหาแหล่งงบประมาณในการพัฒนาชุมชนในทุกๆ ด้าน

ภาพที่ 2 ตัวอย่างภาพการจัดกระบวนการ A-I-C ทั้ง 3 พื้นที่วิจัย

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของแต่ละแห่ง ต้องให้ความสำคัญองค์ประกอบพื้นฐาน 2 องค์ประกอบสำคัญ คือ 1) การมีส่วนร่วมของประชาชน เริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การวางแผนและการตัดสินใจ ร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมในการท่องเที่ยว ร่วมการติดตามและประเมินผล และร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 2) กลวิธีในการนำประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ควรนำ

กระบวนการ A-I-C มาใช้เพื่อก่อให้เกิดการทำงานร่วมกันเพื่อจัดทำแผน โดยเป็นวิธีการที่เปิดโอกาส ให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ นำเสนอข้อมูลข่าวสารที่จะทำให้เกิดความเข้าใจถึงสภาพปัญหา ความต้องการ ข้อจำกัด และศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนตามบริบท ที่เกิดจากการตัดสินใจร่วมกันของชุมชน

อภิปรายผล

1. ประเด็นระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ จังหวัดสุรินทร์ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ปราสาทศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ภาพรวมการมีส่วนร่วมน้อย ($\bar{X} = 2.29$; S.D. = 0.78) ปราสาทภูมิโปน จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ภาพรวมการมีส่วนร่วมปานกลาง ($\bar{X} = 2.94$; S.D. = 0.67) แต่ในส่วนของการปราสาทบ้านพลวง จังหวัดสุรินทร์ มีความแตกต่างจาก 2 แห่ง คือในภาพรวมการมีส่วนร่วมมาก ($\bar{X} = 3.82$; S.D. = .50) ผลการวิจัยสอดคล้องกับ Suthapoch (2014) ที่พบว่าประชาชนที่มีหมู่บ้านที่อาศัยต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวแตกต่างกันทั้งทางด้านการร่วมคิดและการตัดสินใจด้านการดำเนินงาน ด้านการประเมินผล สอดคล้องกับ Thipbanphot (2010) พบว่าการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชน ด้านร่วมมือร่วมคิดตัดสินใจในการพัฒนาในการวางแผนในระดับน้อย การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในการวางแผนระดับน้อย และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง อาจเกิดจากปัญหาการคัดเลือกตัวแทนในการเข้าร่วมกิจกรรมการวางแผน และอาจมีข้อจำกัดบางประการ เช่น ระยะเวลาในการจัดทำแผน วิธีการจัดทำแผน เป็นต้น จึงทำให้ผู้แทนเข้าร่วมไม่ทราบปัญหาและความต้องการของประชาชนหรือชุมชนในพื้นที่ ดังนั้นการดำเนินการวางแผนแบบมีส่วนร่วม ควรดำเนินการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่เพื่อปัญหาและความต้องการที่แท้จริง ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาในเรื่องการส่งผู้แทนเข้าประชุม นอกจากนี้ควรมีการสื่อสารกับประชาชนให้รับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมก่อนหน่วยงานต่างๆจะดำเนินการและประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องผ่านสื่อต่างๆ ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ในทุกขั้นตอน

2. ประเด็นการจัดทำแผนพัฒนาศักยภาพและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์แบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดสุรินทร์ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

ผลจากการจัดทำแผนพัฒนาศักยภาพและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์แบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดสุรินทร์ ของชุมชนทั้ง 3 ปราสาท พบว่า ได้แผนพัฒนาตามกรอบของศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยที่ผู้เข้าร่วมจัดทำแผนตามกระบวนการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม (A-I-C) ซึ่งประชาชนที่เข้าร่วมได้มีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม ซึ่งประชาชนมีส่วนร่วม 2 ระดับคือ (1) การค้นหาปัญหา และ (2) การวางแผนและการตัดสินใจที่เกิดจากความต้องการโดยแท้จริง สรุปแผนพัฒนา จำนวน 4 แผน คือ แผนพัฒนาศักยภาพในการดึงดูดด้านการท่องเที่ยว แผนการจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก แผนพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และแผนพัฒนาศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว สอดคล้องกับ Saikaew, Choochan and Sutham (2017) ที่ทำการประเมินด้านความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และเจตคติที่มีต่อกระบวนการในการบริหาร จัดการป่าชุมชนที่ยั่งยืนก่อน และหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการโดยกระบวนการ AIC พบว่า หลังการประชุม ผู้เข้าร่วมประชุมมี

ความรู้ มีเจตคติที่ดีต่อการบริหารจัดการป่าชุมชนที่ยั่งยืนมากขึ้น สอดคล้องกับ Thipbanphot (2010) พบว่าระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนด้านร่วมคิดร่วมตัดสินใจในการพัฒนาในการวางแผนในระดับน้อย มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในการวางแผนในระดับน้อย ดังนั้นในการจัดทำแผนควรมีกระบวนการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม โดยนำเข้าสู่ข้อมูลปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ที่แท้จริงในการจัดทำแผน สอดคล้องกับ Ministry of Tourism and Sports. (2011) กล่าวถึง ประโยชน์ของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวและบริการเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดกรอบทิศทางในการกระตุ้นและฟื้นฟูภาคการท่องเที่ยวของทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการท่องเที่ยว และ แก้ไขปัญหาในเชิงโครงสร้าง โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน มีการจัดระเบียบแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการเป็นเจ้าบ้านที่ดี นักท่องเที่ยว มีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวมีระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการและสิ่งอำนวยความสะดวกในปริมาณที่เหมาะสม สะดวกและบริการที่มีคุณภาพ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการวิจัยพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมน้อย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติ ได้แก่ กรมศิลปากร สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุรินทร์ องค์การบริหารส่วนตำบลควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกๆระดับของการมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้นเพื่อสร้างความตระหนักในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนและเป็นประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่น

1.2 ผลการวิจัยพบว่าปราสาทบ้านพลวง อำเภอปราสาทมีระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนระดับมาก เนื่องจากผู้นำชุมชนคือผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างทั่วถึงจึงเป็นแบบอย่างที่ดีในการถอดบทเรียนและนำไปใช้ในพื้นที่ปราสาทอีกสองแห่ง

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุรินทร์ องค์การบริหารส่วนตำบลควรนำแผนพัฒนาศักยภาพและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวๆ ที่เกิดจากกระบวนการจัดทำแบบมีส่วนร่วมทั้งสามปราสาทไปใช้ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ นอกจากนี้หน่วยงานได้แก่ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุรินทร์ หน่วยงานภาครัฐระดับอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล ควรพิจารณาสนับสนุนตามความจำเป็นเร่งด่วน และส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณ

1.4 ผลการวิจัยยังไม่พบการประชาสัมพันธ์ปราสาท ควรดำเนินการส่งเสริมให้มีการสร้างสื่ออินเทอร์เน็ตของตนเองหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุรินทร์ องค์การบริหารส่วนตำบล ควรสนับสนุนเว็บไซต์ของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการประชาสัมพันธ์ตลอดทั้งปี

1.5 จุดเด่นของทั้งสามปราสาทคือการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวสอดคล้องกับประวัติศาสตร์หรือความเป็นมาของแหล่งประวัติศาสตร์ เช่น การจัดงานแสง สี เสียง และจำลองเหตุการณ์แสดงในวันสำคัญ เพื่อแสดงให้เห็นความสำคัญของแหล่งประวัติศาสตร์ ดังนั้นหน่วยงานท้องถิ่นภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุรินทร์ หน่วยงานภาครัฐระดับอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล ที่เกี่ยวข้องควรให้การส่งเสริมและประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงโดยใช้วิธีการประชาสัมพันธ์อย่างหลากหลาย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 การศึกษาความสำเร็จจากนำแผนพัฒนาพัฒนาศักยภาพและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์แบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดสุรินทร์ไปใช้
- 2.2 การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ปราสาทในเขตนครชัยบุรีรินทร์
- 2.3 การศึกษาประสิทธิภาพการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ที่มีต่อการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์จังหวัดสุรินทร์

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

เอกสารอ้างอิง

- Buray-stock, J. A., Shaw, D. G., Laurie, C., & Chissom, B. S. (1996). Rater agreement indexes for performance assessment. *Educational and psychological measurement*, 56(2), 251-262.
- Chuphadit, S. (2007). *Cycle 5 steps of the A-I-C process*. [Online]. Retrieved June 22, 2019, from : <http://gotoknow.org/blog/communityblog/21663>. (in Thai)
- Chunlasin, S. (2010). Development of a Community Participatory Model Using Local Wisdom For Educational Management Based on the Sufficiency Economy Philosophy in Basic Education Institutions: An Application of the A-I-C Process. *Suranaree Journal of Social Science*, 8 (4), 17-31. (in Thai)
- Community Based Tourism. (2013). *Finding the Equilibrium in the COMCEC Context*. Turkey: the COMCEC Coordination Office.
- Department of Local Administration Interior Ministry. (2003). *Local Development Plan Handbook*. Bangkok: Agricultural Cooperative Assembly of Thailand Limited. (in Thai)
- Ministry of Tourism and Sports. (2011). *Tourism Development Plan 2012-2016* [Online]. Retrieved June 23, 2019, from: http://www.tica.or.th/images/plan_tourism_2555-2559/2555-2559.pdf. (in Thai)
- Ministry of Tourism and Sports. (2014). *Guide to assessing the quality of historical tourist Sites*. 2nd ed. Bangkok: Office of the Printing Service of Welfare Organization of the Veterans under the Royal Patronage. (in Thai)
- Ministry of Tourism and Sports. (2015). *Thailand Tourism Strategy 2015-2017*. Bangkok: Department of Tourism. (in Thai)

- Netsawang, S. (2006). *The participation between school and communities in transferring Local wisdom: A case study of Klongpuja Drumming in Wiangtan Pitthayakom School, Lampang*. Thesis of the Degree of Philosophy Program in Educational Administration. Chonburi: Burapa university.
- Saikaew, W., Choochan, C., and Sutham, P. (2017). The Development of People's Participation for Sustainable Community Forestry Management in Ban Yang-Phrong, Pak Mak Sub-District, Chaiya District, Surat Thani Province. *Suratthani Rajabhat Journal*, 4(2), 273-289. (in Thai)
- Sanphakdee, P. (n.d.). *Participatory planning techniques. Training and Development Center, the Northeast Health Foundation*. [online]. Retrieved March 15, 2018, from: <http://www.prachasan.com/mindmapknowledge/aic.html>. (in Thai)
- Tanthien, S. (2008). *Development of participation in mangrove forest conservation of Bang Nai Sang people, Bang Nai Si Subdistrict, Takua Pa District. Phang Nga Province*. Thesis of the Degree of Master of Arts in Strategic Development. Suratthani: Suratthani Rajabhat University.
- Surin Provincial Agriculture and Cooperatives Office. (2018). *Tourist attractions in Surin*. [Online]. Retrieved January 12, 2018, from: www.surin.doae.go.th/. (in Thai)
- Surin Provincial Administration Organization. (2517). *Population information, Surin province* [Online]. Retrieved June 22, 2019, from: <http://gotoknow.org/blog/communityblog/21663>. (in Thai)
- Suthapoch, S. (2014). *People's Participation in the Development and Conservation of Tourism Destination: A Case study of Tourism Destinations in Tambon Tha Uthae, Kanjandit Surat Thani Province*. Thesis of the Degree of Master in Arts Department of Tourism Management. Nonthaburi: Dhurakij Pundit University. (in Thai)
- Thailand Information Center. (2017). *Surin Province* [Online]. Retrieved February 15, 2018, from: <http://surin.kapook.com>. (in Thai)
- Thipbanphot, T. (2010). *Development of participation in community development planning of people in Tapan Subdistrict, Phunphin District, Surat Thani Province*. Thesis of the Degree of Master in Social Sciences for Development. Surat Thani: Surat Thani Rajabhat University. (in Thai)
- Thepkornmuang, M., and Chomtakhu, W. (2012). *Investigation Rater Agreement Index on Desirable Characteristics of Srinakharinwirot University: Prasarnmit Demonstration School (Elementary) Students*. Bangkok: Prasarnmit Demonstration School (Elementary). Srinakharinwirot University. (in Thai)

Traibun, T. (2014). *Guidelines for potential development of historical tourism: case study of aranyik village, Phra Nakhon Si Ayutthaya province*. Thesis of the Degree of Master in Management Service Industry and Tourism. Bangkok: Bangkok University. (in Thai)